

Максим Ісаєнко

ІСАЄНКО Максим Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства Одеського державного університету внутрішніх справ. Сфера наукових інтересів – філософські проблеми українознавства, філософія права, теоретичні проблеми вітчизняного державотворення.

ХРИСТОЦЕНТРИЧНИЙ ІДЕАЛ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В КОНЦЕПЦІЇ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО

У статті окреслюється концептуальна сполученість вітчизняних та загальноєвропейських філософсько-правових, державотворчих і правотворчих теорій, що ґрунтуються на засадах християнського універсуму. Аналізується християнський ідеал державотворчої концепції В.Липинського.

Ключові слова: християнська ціннісно-смілова парадигма, українське державотворення, правотворення, філософське українознавство.

Українська державність на даний момент національної історії вже пройшла й проходить далі, цікавий, з огляду на свою складність для різних аспектів гуманітарних досліджень, шлях формування ціннісно-сміслових державотворчих, законотворчих та правотворчих універсалій. Це шлях багатоаспектного втілення змістоутворюючих семіосфер у світоглядно-буттєвому дискурсі III тисячоліття та їх подальшого вдосконалення й самовдосконалення в контексті різних глобальних впливів і викликів. Цілком зрозуміло, що процеси державотворення, законотворення й правотворення не є одномоментними, або ж цілком залежними від сьогочасної минулості. Вони, єднаючись в особливій аксіологічній сполученості, що визначається релятивними зв'язками між ними, зумовленими, своєю чергою самою природою цих явищ, звісно ж, не можуть не відгукуватися на потреби й виклики соціально-історичної доби, але – понад усе – вони за своєю сутністю й характером повинні прямо й ясно відповідати тій духовно-трансцендентальній константі, що живить весь універсум національного буття, наповнює його тими ідеями, без присутності яких весь дискурс національного й державного будівництва просто не існуватиме.

© М. М. Ісаєнко, 2015

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.35299>

Ці ідеї народжуються як у громадському сприйнятті, так і окреслюються у мисленневому діаріуші велетів національного духу й думки. Даний діаріуш і феномени духовно-інтелектуального внеску визначних творців української філософії, культури, митців слова є ясно суголосним з одвічним буттям українців і України, з їхніми духовними запитами та прагненнями до ідеалів національного державотворення й соціального буття. Указані ідейні концепти, а зосібно йдеться про актуальне й новаторське осмислення точок перетину вітчизняного державотворчого, законотворчого й правотворчого дискурсів української думки, її філософсько-правового осягнення – визначають мету й загальне спрямування при вивченні об'єкта та предмета нашої студії. Слід одразу зауважити, що українська думка, яка побутувала в цих семіосферах, і досі через низку загальновідомих причин соціально-історичного характеру є справжньою terra incognita не лише для філософії й правознавства, а й для соціальних та гуманітарних наук загалом. Дослідження цього семіотичного дискурсу через призму творчості В.Липинського і є метою нашої статті.

Свого часу фундатор вітчизняного консерватизму як державотворчої й правотворчої теорії В'ячеслав Липинський, аналізуючи наріжні тенденції та обставини трагічного існування національної державності в несприятливому геополітичному оточенні й не менш несприятливих соціально-історичних умовах та сприйняття окремих державотворчих інституцій минувшини прийдешніми поколіннями зазначив: «Образ гетьманської України, який ми всі винесли з нашої історичної традиції, з народних переказів, з наших родинних пам'яток і родинних спогадів – у всіх нас ще далеко не однаковий, не однаково ясний. Неоднаковий і неясний тому, що в нашій минулій історичній лихоліттю покалічилась, поділилась і упестрилась сама наша державно-національна традиція, з якої наша ідея виростає» [1, с.101]. Серед іншого, слід привернути увагу до того, що вчений наголошує на неоднаковості рецепції нашого національного сприйняття Гетьманщини як однієї з провідних форм національної державності як на причині строкатості вітчизняної державно-національної традиції.

У такій неуніфіковано-розмаїтій строкатості сприйняття «образу гетьманської України», крім очевидних вад («неоднаковий і неясний» погляд на форми національного державотворення, причиною чого є те, що національна державотворча ідея «в нашій минулій історичній лихоліттю покалічилась») є, як це не парадоксально звучить, і переваги. Серед них перш за все слід назвати іманентність особистісного передання сприйняття національної державності, що нею була Гетьманщина. Саме «з народних переказів, з наших ро-

динних пам'яток і родинних спогадів», на думку В.Липинського, постає в душі кожного українця образ Української держави. Тому його набагато важче, якщо взагалі можливо, викоринити з національної й громадської свідомості.

Він не є продуктом, нав'язаним ззовні ідеологією, а передається через найсокровенніше – через народний, не цензурований і не контрольований ніким переказ, через нецензуровані перекази й передання в родині від старших поколінь молодшим, із родинних спогадів або й артефактів минувшини, які становлять іманентні форми родової пам'яті про діаріуш власних предків. Особистісність такого сприйняття державності повною мірою притаманна нашому національному менталітетові, адже годі й увявити собі, що будь-яка форма імперської, скажімо, державності може лишити теплий і позитивний спомин саме на особистісно-родинному рівні. Першими з українських митців-мислителів це помітили, напевне, Микола Гоголь і Тарас Шевченко. Згадаймо, наприклад, образи холодного до людини, байдужого до її болів і жалів імперського Петербурга, змальовані в «Шинелі» та не лиш у ній, образи Петербурга з поеми «Сон» і життєтвердні образи козацтва – громадян республіки Запорозької Січі в «Тарасі Бульбі» та в усій історіософській та не лише в ній поезії Шевченка.

Невипадково ж два велети української думки й слова XIX століття: Гоголь і Шевченко не лише були уважними до народнопоетичної творчості як основи своїх візій національної історії загалом і державотворення зокрема, а й неодмінно посилалися на родинні перекази як джерело власних історичних творів або власного бачення знакових і значущих подій українського державотворення. Гадаємо, що тут також міститься панорамна проблематика, пов'язана з філософсько-українознавчим осмисленням державотворчих інтенцій новітньої України. В окресленому контексті є концептуально вагомим і таке теоретичне твердження В. Липинського «поділилась і упестрилась сама наша державно-національна традиція, з якої наша ідея виростає». Це твердження вказує, крім вищеназваних універсалій, на сутнісний демократизм українського сприйняття держави й державності. Визначена мислителем «строкатість», а ми б уточнили – розмаїтість, вітчизняної національно-державної традиції означає, крім іншого й те, що кожен з українців від давнини й до сьогодення відчував своє право й, певне, зумовлений цим відчуттям власного природного права обов'язок, по-своєму, із вершин досвіду, надбаного багатьма поколіннями предків, бачити історію й розвиток національної державності, надавати їм власну інтерпретацію й розуміння світоглядно-правової перспективи. На жаль, багатство цих інтерпретувань та візій державотворчого про-

цесу й досі не є належно осмисленим, але й значною мірою навіть не є актуалізованим на рівні архівно-джерельних розвідок. Це проблемно-тематичне поле, на наше переконання, також становить актуальний дискурс сучасних гуманітарних наук і філософського українознавства зокрема.

Отже, варто зупинитись, з огляду на теоретично визначений В.Липинським комплекс проблем, пов'язаних зі всеохоплюючою потребою усвідомити джерела й закономірності специфіки національного трактування основних універсалій вітчизняного державотворчого процесу та з необхідністю актуалізації інтелектуальних надбань минулщини в контексті сьогоденних державотворчих і правотворчих пошуків, на ідейному світі українських мислителів, які у своїх працях відбивали ті іманентні тенденції саме українського бачення держави, державності, закону, традиції, звичаїв, права як такого. Мислителів, концептуальна спадщина яких саме тому є важливою для нинішнього етапу розвитку державотворення й законотворення в Україні, що не лише прагне відбити вказані вище тенденції, а й ставить за мету їх всеосяжне осмислення на філософсько-правовому рівні. Ідеться про мислителів, спадщина яких через низку загальновідомих несприятливих соціально-історичних обставин й досі не включена належним чином у національний науковий контекст. Такий аналіз ключових тенденцій та базисних концептів, напевно, слід почати з вивчення концептуально-історичного дискурсу, окресленого світом ідей знакових мислителів нашої Батьківщини в різні способи, які, і на цьому слід наголосити, завжди мали нарізну константу – християнську духовну філософію як основу національного й громадського українського праворозуміння, християнську мораль та моральність як базис для творення українського розуміння етики соціального й історичного буття. А отже – як основу формування й творення національної правосвідомості.

Окреслюючи на теоретичному, філософсько-правознавчому рівні весь світоглядно-буттєвий дискурс становлення вітчизняного державотворення, В'ячеслав Липинський акцентує на вагомій аксіологічній універсалії, що має значення для трансцендентального розуміння іманентних констант української думки й буття. А для сьогодення: «силу творчу, здатність до втілення в сучасне реальне життя може мати лише живий одноцільний образ живого будучого Гетьманства, виростаючий з творчої суті нашої державно-національної традиції... Творча суть нашої державно-національної традиції – це традиційне змагання великої й дужої Української нації до здобуття вільного та незалежного, організованого та розумного національного існування

на своїй власній землі» [1, с.101]. Прокоментуємо декілька з наведених вище диспозицій.

Як учений, який завжди тримає в полі зору аналізовану нами вище українську традицію державотворення та її родинно-особистісне відчуття й сприйняття українцями, В'ячеслав Липинський визначає такі провідні константи. Ними, насамперед, є «сила творча, здатність до втілення в сучасне реальне життя», яка «може мати лише живий одноцільний образ живого будучого Гетьманства, виростаючий з творчої суті нашої державно-національної традиції». «Сила творча», про яку веде мову В.Липинський, має джерелами нагромаджений багатьма поколіннями українців правотворчий, звичаєвий та державотворчий досвід. Але, крім того, здатність екстраполювати цей досвід у «сучасне реальне життя». Ця здатність, крім іншого, становить життєдайність українського державотворчого процесу, яка не лише в минувшині, не лише в сучасності є, а й екстраполюється на близьку й на далеку вітчизняну державотворчу перспективу.

У контексті реалій сучасного філософського українознавства, науки, що не може у своєму осмисленні оминати новітні процеси, пов'язані з Революцією Гідності – новітнім етапом державотворення, - уявляється вагомою й така константа з наведених вище міркувань В.Липинського: «Творча суть нашої державно-національної традиції – це традиційне змагання великої й дужої Української нації до здобуття вільного та незалежного, організованого та розумного національного існування на своїй власній землі». Осмисливши універсум національної державотворчої традиції українства В.Липинський невипадково наголошує на творчій суті нашої державно-національної традиції, на її безперервному характерові.

Творчість, як відомо, є найвищим злетом людського духу. Саме тому вона є неперепутною. Отже, суть вітчизняної державотворчої традиції в даному аксіологічному вимірі, передусім має джерелом духовну свободу українців, які утверджують в історії власні духовні ідеали. Це «вольність», яку так ясно змалював ще Григорій Сковорода. Саме з окреслених констант випливає «традиційне змагання великої й дужої Української нації до здобуття вільного та незалежного, організованого та розумного національного існування на своїй власній землі». Сьогодні цей акцент на «організації розумного національного існування на власній землі», що його зробив В.К.Липинський, є як ніколи актуальним, джерелом такої організації і є визначена вище одвічна українська волелюбність як нації, що здатна здолати й долає правдою будь-яке фарисейство, будь-які посягання на свою ідентичність.

Напевне, і цими положеннями керуючись, В. Липинський стверджує: «Земля українська дана Богом Українській нації не на те, щоб ми собі взаємно із-за цієї землі голови розвалювали ... Дана-ж вона нам на те, щоб ми націй своїй землі найкраще і найрозумніше – по Божому – своє життя владнали» [1, с.74]. Для історії нації домом є не лише земля її буття від предків до далекого майбуття, а й увесь дискурс екзистенціального й трансцендентального оприсутнення народу у світі як особливої духовно-буттєвої спільноти, з окресленими чіткими межами своєї неповторної ментальної ідентичності. Теза «Україна є всюди, де є українці» належить саме до цього духовно-ментального понятійно-категоріального обширу. Невипадково ж В. Липинський наголошує на тому, що саме земля українська є в жодному разі не чинником розбрату, а навпаки – чинником національно-громадянського єднання, що має в основі прагнення будувати співжиття на цій землі по Божому. Тобто згідно із законами християнського співжиття та моральності.

Тому філософський концепт дому в такому нематеріальному розумінні уявляється основним, найбільш масштабним, таким, що враховує різні виміри тривання й оприявлення національної екзистенції у світі. Це положення з міркувань видатного мислителя-консерватора також є як ніколи актуальним у сучасному філософсько-українознавчому дискурсі. «В своїй хаті своя правда і сила і воля», - геніально зауважив Шевченко, вибудувавши цим самим надзвичайно важливу конститууючу доміанту, де національні й породжені ними державні стратегії базуються, у першу чергу, на «правді» (вочевидь – на євангельській істині, яка єдина може зробити людину й націю вільними), на «правді» як морально-етичній константі, а нею потім визначаються «сила» і «воля» як зрима матеріально-буттєве наповнення відданості Істині в повсякчасному бутті.

Тим більше, що, як свідчить історія ще з часів ранньохристиянських та святокиївських, воля панує тільки там, де панує Господній Дух. І це так, адже не одухотворена воля – мертва. Вона, у кращому разі, тимчасово виявляє свою силу, будучи минущою, обмеженою в короткому часі за самим визначенням. Натомість воля у вірі – трансцендентна та цілком особлива. Їй підвладне те, що неможливе для волі без Бога. Воля у вірі самим своїм єством покликана до вирішення не минутих, а панорамних, на близьку й далеку перспективу орієнтованих завдань.

Висновки. На основі проведеного дослідження можемо констатувати, що вищевикладені концептуальні позиції є цілком неможливими до здійснення без визначення й утвердження принципів навернення до Бога як кожної людини, так і суспільства в цілому, яке в контексті

відродження національної духовно-інтелектуальної ідентичності триває нині, у надзвичайно складних соціально-історичних умовах. Навернення до Бога в українському суспільстві, а це засвідчено новітнім буттєвим досвідом, уже набуло ознак цілісної громадської стратегії. Революція Гідності, масштабний волонтерський рух, звитяга й героїзм новітніх українців – наших сучасників усе це ознаки такого істинного, дієвого навернення. Пройгнорувати цей феномен ХХІ ст. філософи й фахівці всіх соціально-гуманітарних спеціальностей просто не можуть. На наше переконання, в українській загальнонаціональній стратегії навернення людини до Бога провідною стає християнсько-консервативна концепція повернення до основ, до джерел минувшини, завдяки яким багато в чому й вистояла в історії Україна. У світі, де панує світоглядний та морально-етичний хаос, помножений на знеособлюючі стратегії глобалізації, таке дотримання християнсько-консервативних основ також може стати важливою ознакою особливого шляху України в новітній історії та перспективі. Слід знову познайомити себе й світ зі стратегією утримання власного буття в християнській світоглядній та морально-етичній сфері. Цієї стратегії, навіть у значно гірші часи для України, небезуспішно дотримувались наші предки. І, можливо, саме за це Господь уберіг Україну тоді, коли зникли інші народи й державні утворення, знецінювалось національна неповторність як така. Ця ідея, ідея українського християнського дому, на наш погляд, також здатна конституювати майбутній смисловий, а отже – й буттєвий простір христосентричної й христонаслідувальної України.

Література

1. *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В'ячеслав Липинський; ред. Я. Пеленський. – К.: Ін-т Східноєвроп. досл. НАНУ, 1995. – 470 с.
2. *Сверстюк Є.* Гоголь і українська ніч: есеї / Євген Сверстюк. – К.: Кліо, 2013. – 328 с.
3. *Маринович М.* Українська ідея і християнство, або Коли гарцюють кольорові коні Апокаліпсису / Мирослав Маринович. – К.: Дух і літера, 2003. – 544 с.
4. *Маланюк Є.* Нотатники (1936–1968) / Євген Маланюк. – К.: Темпора, 2008. – 335 с.
5. *Петров В.* Розвідки у 3-х томах / Упор., авт. передмови та прим. В. Брюховецький. – К.: Темпора, 2013.
6. *Ямчук П.* Український світогляд в радянську добу / Павло Ямчук. – Умань: АЛМІ, 2006. – 96 с.
7. *Ямчук П.* Християнський консерватизм: дух, епоха, людина / Павло Ямчук. – Луцьк: ВМА «Терен», 2005. – 320 с.

Исаенко М.Н.

ХРИСТОЦЕНТРИЧНИЙ ІДЕАЛ ГОСУДАРСТВЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В КОНЦЕПЦИИ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСКОГО

В статье определяется концептуальная сочетаемость отечественных и общеевропейских философско-правовых, государственно и правотворческих теорий, основанных на принципах христианского универсума. Анализируется христианский идеал государственной концепции В. Липинского.

Ключевые слова: *христианская ценностно-смысловая парадигма, украинское государства, правотворчества, философское украиноведение.*

Isaenko M.M.

CHRISTOCENTRIC OF THE IDEAL STATE-BUILDING IN THE CONCEPT BY VYACHESLAV LIPINSKY

The processes of creation of the state, law and rights are defined relational links between them, caused, in turn, a constant spiritual, which feeds the national existence. Ukrainian national idea, which defines these areas are still a number of specific reasons for the socio-historical character is a real terra incognita for the philosophy and jurisprudence.

According to V. Lipinski, from folk tales in the soul of every Ukrainian there is the image of the Ukrainian state. Therefore, it is not a product imposed by ideology but is a form of ancestral memory. In support of this idea, reference Gogol and Shevchenko in the family tradition as a source of their own historical works and their own vision of the significant events of the Ukrainian state. Therefore, to solve the complex problems associated with today's domestic government processes, it is important to update the intellectual achievements of Ukrainian thinkers who in their work reflect the tendencies of Ukrainian vision of the state, statehood, laws, traditions, customs, law itself. V. Lipinski points to the "creative force" that has sources accumulated by generations of law-making of the Ukrainian people, the ordinary and state experience. It also highlights the ability of the Ukrainian people to extrapolate this experience to the modern real life, which indicates the continuity of the state-national tradition, which involves a free and independent, organized and reasonable national existence in their own land, where the total life is built according to the laws of Christian morality.

Turning to God in the Ukrainian society has acquired the features of an integrated social strategy, as evidenced by recent events: the Revolution of dignity, a large-scale volunteer movement, military heroism. The Ukrainian national strategy for the treatment of man to God become a leading Christian conservative conception of a return to basics, to the sources of the past, thanks to which in many respects, and stood in the history of Ukraine.

Key words: *Christian values and the semantic paradigm Ukrainian state-building, law-making, philosophical Ukrainian studies*

Надійшла до редакції 25.010.15 р.